

priopćenja

VIJESTI O NAJSTARIJIM HRVATSKIM HODOČAŠĆIMA

dr Eduard PERIČIĆ

Hodočašće, kao izraz pobožnosti vezan uz posjet određenom svetištu da bi se tu obavili posebni religiozni čini, bilo iz pobožnosti, bilo zbog zavjeta ili pak zbog pokore, prisutno je u svim religijama i narodima pa tako i u kršćanstvu u Hrvata. Prema zemljopisnom mjerilu, još je Dante Alighieri razdijelio hodočašća na „romei“, „palmieri“ i „pelegrini“, već prema tome da li putuju u Rim, Jeruzalem ili k Sv. Jakovu u Compostelu u Španjolskoj. Ista hodočasnička mjesta poznata su i u hrvatskoj hodočasničkoj praksi, naravno uz hodočašća i u druga svetišta izvan domovine, a da i ne govorimo o onima unutar granica domovine.

Najstarije potvrđene vijesti o hodočašćima naših ljudi u svetišta izvan domovine govore o takvoj praksi već u IX. stoljeću. Tako dubrovački analist Dinko Ranjina u *Anali di Ragusa* uz 843. godinu spominje svećenika Ivana koji je jednom venecijanskom lađom krenuo u Jeruzalem „da bi zbog zavjeta pohodio sveti Kristov grob“. Na povratku u Dubrovnik taj je svećenik sa sobom u jednoj kutiji donio „komadić platna u koje je Krista umotala nakon njegova rođenja Djevica Marija, njegova majka“. Ta zanimljiva „relikvija“ čuva se danas u trezoru dubrovačke biskupije. Drugi podatak iz istog stoljeća odnosi se na hodočašća trojice hrvatskih knezova i njihove pratnje u Cividale, središte akvilejske patrijaršije, kojoj je kao metropoli tada bila podvrgnuta i Crkva u Hrvatskoj.

O hodočašćima u Cividale svjedoče zapisana imena na rukopisu evanđelistara za koji se tada vjerovalo da potječe od sv. Marka. Na jednoj stranici iznad evanđeoskog teksta upisano je ime kneza Trpimira, a uz njega imena Bribina, Terpimer, Petar, Marija, Dragovid, Presila i Petar, sin gospodina Trpimera. U istom evanđelistaru spominje se još „Iz zemlje Braslavove: Zelesena i njegova žena Hesla i njegov sin Stregemil, Braslav i njegova žena Ventescela“. Na ovom dugom popisu hrvatskih hodočasnika koji su, sigurno, kao i oni prije spomenuti došli s brojnom pratnjom slijede „knez Branimero, Maruša Mariosa kneginja“, također s doličnom pratnjom kakva je odgovarala knezu i kneginji.

U prvoj polovici XI. stoljeća, odnosno god. 1022., opat sv. Gerard, idući u Svetu Zemlju, u Zadru se ukrcu na zadarski trgovački brod. To što zbog nevremena nije mogao nastaviti put, ne umanjuje vrijednost podatka jer on i tako svjedoči da su Zadrani svojim lađama putovali do Svete Zemlje ne samo iz trgovačkih nego, sigurno, i iz hodočasničkih pobuda.

Nema sumnje da su na hodočašća u Svetu Zemlju iz naših krajeva znatno utjecali i križarski ratovi jer su od početka mnogi križari na putu u Palestinu prolazili kroz naše zemlje. No poseban utjecaj morala je imati neuspjela križarska vojna • hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II. godine 1217. U njegovoj je naime vojsci bilo 10.000 redovitih vojnika, a uz to i mnogo pobožnoga svijeta. Iako su se mnogi zbog nedostatka lađa iz Splita vratili natrag, ipak je znatan dio s kraljem otišao u Palestinu gdje se, ne izvršivši ništa značajno, Andrija II. zadržavao od studenoga 1217. do siječnja 1218. S kraja istog, XIII. stoljeća, o hodočašćima u Svetu Zemlju svjedoče i testamentarni legati pojedinih Zadrana koji ostavljaju određene svote novca „za svoju dušu kada bude veliko hodočašće u Svetu Zemlju” (legati iz 1285., 1292. i 1295.). Iz istoga vremena (1286.) sačuvana je i isprava Dubrovčanina Davida kojom potvrđuje da mu je Dubrovačka općina vratila sav novac i dragocjenosti što ih je kod nje pohranio kada je išao u Jeruzalem „da posjeti presveti grob Isusa Krista”.

Osim podataka o kojima govore objavljeni dokumenti u diplomatskim zbornicima, ima mnogo notarskih zapisa u Historijskom arhivu u Zadru, koji od XV. stoljeća dalje donose brojne oporuke u kojima oporučitelji, Zadrani, Šibenčani ili pak oni iz drugih dalmatinskih i primorskih gradova, ostavljaju dio svojih dobara hodočasniku koji će za njihovu dušu poći u Jeruzalem, u Rim ili Sv. Jakovu u Compostelu.

Iako za sada nije moguće utvrditi kada su prvi hodočasnici iz Hrvatske krenuli na grobove apostola u Rim, sigurno je da nećemo pogriješiti ako ustvrdimo da je to moglo biti gotovo odmah nakon njihova dolaska u današnju domovinu jer od tog doba datiraju i prve veze sa Svetom Stolicom (dolazak opata Martina 641. iz Rima, biskupi misionari iz 680. koje spominje papa Agaton). Apsolutno siguran podatak da su, kao hodočasnici, Hrvati bili poznati u Rimu prije XIV. stoljeća nalazimo u Dantea koji u *Divina Commedia* ekstazu sv. Bernarda u devetom nebu uspoređuje sa zanosom hrvatskog hodočasnika koji je došao na jubilej 1300. godine:

„Poput onoga koji možda iz Hrvatske
dode da vidi našu Veroniku
pa svojom vjekovječnom čežnjom nezasićen,
Kaže u misli, dok se pokazuje (rubac)
o Gospode moj, Isuse Kriste, pravi Bože,
tako li je, dakle, izgledalo lice tvoje”.

(Raj XXXI, 103)

Za potrebe hodočasnika u Rimu je 1441. utemeljen gostinjac sv. Jeronima na molbu svećenika Jeronima iz Potomja na Pelješcu. Trideset godina poslije (1471.), na molbu bosanske kraljice Katarine, papa Siksto IV. daruje hrvatskoj koloniji veliki teren, a sama kraljica bogato obdaruje crkvu i gostinjac sv. Jeronima. Tijekom XV. stoljeća zabilježeno je dosta pojedinačnih hodočašća u Rim iz Hrvatskog primorja i Dalmacije. U arhivu Hrvatskog zavoda sv. Jeronima nalaze se brojni podaci o našim hodočasniciima od XVII. stoljeća dalje. Nisu rijetke bile skupine od 30 do 50 hodočasnika odjednom, što za ono doba nije bio nipošto malen broj.

Poslije Svete Zemlje i Rima, najpoznatiji hodočasnički pravac u srednjem vijeku bijaše put k Sv. Jakovu Apostolu u Compostelu u Španjolskoj. Zato Dante i govori da se „u pravom smislu ne bi ni mogao zvati hodočasnikom tko nije išao prema kući svetog Jakova”. U zadarskim notarskim spisima hodočašća sv. Jakovu spominju se od XV. stoljeća dalje, i to vrlo često. U Šibeniku mu je posvećena katedrala, što je također utjecalo na razvoj štovanja tog sveca na čiji grob hodočaste naši ljudi iz svih primorskih mjesta.

Hodočašća različitim Marijnim svetištima postaju brojnija, osobito nakon XIII. stoljeća kada se razvija marijanska ikonografija po crkvama i s time u vezi kult štovanja Bogorodice kao zagovornice. Od evropskih hodočasničkih marijanskih svetišta najpoznatije bijaše Loreto. Onamo su hodočastili pape, kraljevi, knezovi, sveci i brojni drugi hodočasnici. Hrvati na poseban način hodočaste u Loreto jer su, po predaji, u noći 9/10. svibnja 1291. anđeli prenijeli nazaretsku kućicu na Trsat, a već u noći 10. prosinca 1294. prenijeta je u Recanati odakle je nakon osam mjeseci premještena u Loreto. Ubrzo nakon toga počinju brojna i redovita hodočašća iz Hrvatske u Loreto. Poznata su i česta hodočašća Hrvata u Asiz u crkvu sv. Marije de Angelis – Porcijunkulu.

Od svetačkih hodočasničkih mjesta Hrvatima su potkraj srednjega i početkom novog vijeka i dalje bila poznata svetišta sv. Ante Padovanskog u Padovi, sv. Antuna u Vienni, sv. Bernarda u Apuliji, sv. Nikole u Bariju te sv. Sigismunda u Pragu. Bilo je, bez sumnje, i drugih hodočasničkih pravaca, ali oni su bili manje poznati. No i ovo što je izneseno, dovoljno jasno pokazuje da su Hrvati kao i svi evropski kršćanski narodi gajili sve oblike pobožnosti pa i hodočašća i u onim teškim vremenima kada je trebalo braniti i krst časni i slobodu zlatnu, na samim počecima ulaska u kršćanstvo, pa je sasvim razumljivo da istim duhom žive i danas.